

SURADNJA ŽUPNIKA I REDOVNICA U ŽUPNOJ ZAJEDNICI

MERI GOTOVAC
Kralja Tomislava 22
31 400 Đakovo

Primljeno:
13. 2. 2005.
Pregledni članak
UDK 262.2:253
268:262.2

Sažetak

U svjetlu pastoralnih zahtjeva današnjice župa traži dinamičnu unutarnju organizaciju. Po svojoj naravi, ona je zajednica manjih zajednica jer u njoj postoje druge zajednice, počevši od obiteljske pa do raznih vjerničkih krugova, udruga, pokreta i redovničkih zajednica. Da bi ostao vjeran saborskoj ekleziologiji o župi kao »mjestu« zajedništva i sudjelovanja u kojem svi vjernici imaju isto dostojanstvo (LG 32), suvremeni je pastoral nezamisliv bez suradničkih odnosa.

U ovom se članku želi pokazati kako suvremena župa ne može odgovarati potrebama današnjeg čovjeka ako ona nije zajednica manjih zajednica, ako u njoj nije zaživjela svijest o suodgovornosti i vrednovanju različitih karizmi koje omogućuju unutarcrkveni dijalog. Suradnički odnosi u župnoj zajednici jedini su put ostvarenja zajedništva vjernika. Autorica se usredotočuje poglavito na suradničke odnose župnika i redovnica koje djeluju u određenoj župi. Nakon kratkog presjeka pokoncilске ekleziologije o župi kao zajednici zajednica, u drugom se dijelu govori o posvećenju života i njegovu poslanju u Crkvi, o karizmi posvećenja života, o pastoralnom djelovanju redovnica u Crkvi u Hrvata i na kraju nekoliko riječi o djelovanju redovnica u pastoralu suvremene župe. U završnom dijelu članka prikazano je osobno iskustvo suradnje redovnice, vjeroučiteljice, sa župnicima u čijim je župama djelovala.

Ključne riječi: župa, vjernički krugovi, suvremeni župni pastoral, načelo zajedništva, suradnički odnosi, župnik, posvećeni život, redovnice u župnom pastoralu

0. UVOD

Ekleziologija Drugoga vatikanskog koncila definirala je župu kao bazičnu strukturu Crkve s temeljnim naglaskom na jednakosti i zajedništvu svih njezinih članova koje svoje polazište ima u zajedničkom krsnom dostojanstvu (usp. LG 32). Ako suvremenu župu shvatimo kao zajednicu osoba na jednom određenom teritoriju, kako je definira crkveni zakon, s pastoralnog stajališta valja praktičnim oblicima pokazati da je župa doista zajednica osoba i kao takva

otajstveni subjekt unutar mjesne Crkve. Da bi se ostvarivala i djelovala kao zajednica, treba razgrađivati naslage nepovjerenja iz prošlosti. Od autoritarnog pastoralnog odzgo, kao isključivo svećeničke djelatnosti, treba poći k partnerskom, otvorenom i pluralističkom djelovanju cijele župne zajednice: župnika, svećenika, redovnika, redovnica, laičkih crkvenih službi, vjerničkih udruga, laičkih suradnika i svih aktivnih vjernika. U takvoj su strukturi župe sva tri staleža u Crkvi: i laici, i redovnici, i kler, ucijepljeni u istom otajstvu, s posebnim pozivom i za-

daćama, na različite načine međusobno povezani i upućeni jedni na druge.¹

Nijedan župnik, koliko god bio učen i vješt, ne može odgovoriti svim pastoralnim zahtjevima. U potrazi za ostvarenjem koncilске vizije Crkve, u novije se vrijeme razvija svijest o potrebi oblikovanja malih zajednica ili vjerničkih krugova u župnim zajednicama. Oni prije svega imaju, kako naglašava dokument *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*², odgojnu duhovnu zadaću jer stvaraju oblike zajedništva koji privlače, jače povezuju vjernike i više ih oblikuju u vjeri. Suvremeni župnik mora se odgajati za sposobnost animiranja skupina i upravljanja *zajednicom zajednica*. Ne da sve sam učini pa da granice njegovih osobnih mogućnosti budu granice župnog pastorala, nego da omogući raznolikost dobrih inicijativa i koordinaciju potrebnih pastoralnih suradnika.

Karizme i karizmatične skupine – ovdje se ograničavamo na redovničke zajednice koje su u izvornom smislu karizmatične zajednice – moraju aktivno sudjelovati i u pastoralu župa u kojima su smještene. One nisu unutar župe samo kao zajednice posvećena života, nego baš zato što su zajednice posvećena života, one su dionice poslanja crkvene zajednice. To je njihova ekleziološka dimenzija. Stoga Crkva mora u svojim planovima i programima otvarati prostor za redovničke karizme, mora s njima funkcionalno računati, imajući u vidu njihovu specifičnost i raznolikost. Koliko god treba nastojati da laici budu uključeni u pastoralne službe, ne može ih se nikada, baš zbog njihova Bogu posvećena života i njihove specifične karizme, izjednačiti s redovnicama. Župe moraju pružiti šansu redovničkoj karizmi da se u recipročnom odnosu sa župnom zajednicom može razrasti i obogatiti. S druge strane, treba naglasiti da redovnice koje žive i djeluju na teritoriju jed-

ne župe trebaju biti svjesne da svoju duhovnost i svoju karizmu tako žive da uzorno djeluje na zajednicu u župi. Drugim riječima, redovnice uključene u župni pastoral moraju biti svjesne da će biti toliko privlačne za ljude koliko budu autentično živjele svoju karizmu, svoje zajedništvo i ljubav za Crkvu. Povrh svega, svjedočka dimenzija redovnica u župnom pastoralu ostvaruje se kroz otvorenost za dijalog i suradnju sa župnikom, župnim vikarom i ostalim pastoralnim djelatnicima u župi.³ O svemu tome treba razmišljati i stalno tražiti djelotvornije modele kako da odnosi između župe i redovničke zajednice uzmognu što bolje funkcionirati na pastoralno dobro svih vjernika.

U pristupu ovoj temi nameće se potreba pobliže odrediti pojmove: suradnički odnosi, župa, župni pastoral, župnik i mjesto redovnica u župnom pastoralu.

1. POJAM ŽUPE I NJEZINE GLAVNE OZNAKE

Župa je temeljna ustanova u organizacijskoj strukturi Crkve. Kao temeljna stanica zajedničarskoga kršćanskog života i noseća ustrojbeno jedinica partikularne Crkve, koja neprekidno postoji još od trećeg stoljeća, danas je pred novim izazovima.⁴

¹ Usp. P. ARAČIĆ, *Ambijent nove evangelizacije: župa-zajednica zajednica*, u: »Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije« 132(2004)10, 723-725, ovdje str. 723.

² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije – Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb – Zadar, 2000.

³ O redovnicama u župnom pastoralu vidi: B. ZVO-NIMIR ŠAGI, *Redovnice u župnom pastoralu*, u: »Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije« 125 (1997)10, str. 604-607.

⁴ O etimologiji župe i njezinu povijesnom razvoju vidi u: N. DE MARTINI, *Nova župa – zajednica prijatelja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1982, str. 11-22.

Njezino djelovanje je razapeto između duboko ukorijenjene tradicije, koja je čini teže prilagodljivom, i stalnog dodira s ljudima i sa svime što se događa u društvu, što je opet prisiljava na prilagodbu, na traženje novih metoda u pastoralu.

U ustrojbenom smislu današnja definicija župe u *Zakoniku kanonskog prava* (1983), koja se nalazi u kan. 515, § 1, snažno je nadahnutu koncilskim dekretom *Christus Dominus* (CD 30): »Župa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga pod vlašću dijecezanskog biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru«.

Za ostvarenje vlastite svrhe, svaka župa po naravi treba imati crkvu, ili barem neko sveto mjesto gdje se zajednica može okupljati, iskazivati Bogu javno bogoštovlje, napose slaviti euharistiju.

Župa je prije svega, a to je njezina bit, dio Božjeg naroda – zajednica vjernika, trajno ustanovljena na području partikularne Crkve (biskupije), koju predvodi župnik.

U smislu crkvenog zajedništva važno je čvrsto hijerarhijsko povezivanje župe s biskupijom i s dijecezanskim biskupom, budući da župnik, vlastiti pastir župe, vrši svoju službu pod njegovim vodstvom i pod njegovom vlašću.

1.2. *Župa u svjetlu ekleziologije* *Drugoga vatikanskog sabora*

Drugi vatikanski sabor snažno je istaknuo važnost utvrđenih struktura zajedništva u Crkvi, a na posebnom mjestu »ističu se župe, uređene po mjestima. One na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu, rasprostranjenu po cijelom svijetu.«⁵ U koncilskom kontekstu ono »predstavlja« ima dva značenja: da župa vidno predstavlja svoju Crkvu, i drugo: da je uprisutnjuje u svijetu. Što za Drugi vatikanski sabor zna-

či župa? Premda Sabor nigdje nije dao određenu definiciju župe, svoje je shvaćanje o njoj na više mjesta izrekao. Za razliku od starih pravnih odrednica župe kao teritorijalne crkvene jedinice, Drugi vatikanski sabor naziva župu *skupom vjernika*. Time jasno ističe personalnu značajku župe. Nju čine vjernici (osobe), i to naročito kad stupaju u osobni vjerski odnos, kad se okupljaju u ime Kristovo. Dakako, tim se personalnim obilježjem župe nisu htjele izbrisati njezine lokalne crte. Ono što je Sabor prigodno i na raznim mjestima rekao o župi moglo bi se reći ovako: Župa je zajednica vjernika, sakupljena je na jednom mjestu u okviru biskupije, ima svoga vlastitog župnika, u njoj se ispunjavaju sve bitne zadatke kršćanskog života.⁶

Nakon Drugoga vatikanskog sabora bilo je različitih pokušaja definiranja župe. Što je župa? Uza sva promišljanja i krize kroz koje je to definiranje prolazilo, župa ipak ostaje temeljna stanica zajedničarskoga kršćanskog života, tj. noseća ustrojbeno jedinica i jezgra ostvarivanja života i pastoralnog djelovanja Crkve.

Iako je danas sve više uočljivo da župa nije dostatna za potrebe suvremena načina života i da joj je potrebno upotpunjenje i drugim oblicima pastoralne aktivnosti, ipak upravo ona ostaje neophodno potreban nositelj stvarnosti i života Crkve. U župi je potrebno da se uvijek iznova obnavlja i ostvaruje ozračje iskustva zajedništva vjere te da se prilagođuje dinamici promjena osobnoga i društvenoga ljudskog života. Na temelju koncilskog shvaćanja Crkve i zbog okolnosti suvremena načina života događa se korjenita obnova crkvenih zajednica, što se odnosi i na župne strukture. Čini se, tako, da je perspektiva obnovljeni

⁵ SC, br. 42.

⁶ Ž. Bezić, *Župa Drugoga vatikanskog sabora*, u: »Kateheza« 8(1986)3, 50-58.

lik župe kao zajednice manjih zajednica.⁷ Na isto nas razmišljanje potiče i kardinal Ratzinger: Crkva »više neće biti zajednica velikog broja ljudi, nego će to biti Crkva manjina, koja iz stvarnog uvjerenja djeluje u malim živim krugovima, sastavljenim od pravih vjernika«⁸. Iz svega rečenoga postaje nam sve jasnije da je u pastoralnom radu, u župnoj zajednici, nužno krenuti u stvaranje živih vjerničkih krugova, što stvara podlogu za novo lice župnog pastora.

Vodeći računa o eklezijalnim, pastoralnim i kulturalnim naglascima u Crkvi, naši biskupi u svom dokumentu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice, Plan i program*, navode *vjerničke krugove* koji bi trebali biti istinska mjesta obnove vjere u našim župnim zajednicama:

1. Pastoralna koordinacijska zajednica
2. Liturgijska zajednica
3. Marijanska zajednica
4. Ministrantska zajednica
5. Biblijska zajednica
6. Zajednica obitelji
7. Zajednica kršćanske kulture duha
8. Zajednica duhovno-molitvenih pokreta
9. Molitveno-meditativna zajednica
10. Zajednica (udruga) mladih i odraslih
11. Karitativna zajednica
12. Zajednica za osobe s posebnim potrebama
13. Misijska zajednica
14. Ekumenska zajednica
15. Zajednica evangelizacije društva
16. Ekološka zajednica
17. Zajednica kršćana u distanci
18. Zajednica »na putu«
19. Športsko-rekreativna zajednica.⁹

Stvaranjem *živih vjerničkih krugova* stvara se podlogu za novo lice župnog pastora. Iznijet ćemo nekoliko bitnih načela prema kojima se mora usmjeravati suvremeni župni pastoral želi li ostati vjeran saborskoj eklezijologiji i odgovoriti zahtjevima stvar-

nog položaja župe kao crkvene zajednice u konkretnim okolnostima.

1.2.1. Načelo zajedništva

Novo poimanje župe kao »mjesta« zajedništva i sudjelovanja u kojem svi vjernici imaju jednako dostojanstvo, i koji su u zajedništvu s pastirima pozvani preuzeti svoje odgovornosti, sukladno s darovima koje su primili i potrebama same zajednice, zahtijeva novo pastoralno djelovanje.¹⁰ Zajedničarski je rad župe bitan za ispunjenje poziva i poslanja Crkve koje ona ostvaruje po mnoštvu različitih oblika suodgovornog služenja svih krštenika. Može se ustvrditi da su ti oblici pastoralnog rada donekle zaživjeli i traže veliku umješnost timskog rada i suradnje među pastoralnim djelatnicima. Jedan član Crkve ne može bez drugoga. Bez zajedničarskog rada u Crkvi, nema pravoga crkvenog reda. Zajedničarski rad traži suradnju, uvažavanje, prihvaćanje i pomoć. To je potrebno učiti i stjecati. Zato govorimo o drugom načelu novog pastora:

1.2.2. Suradnički odnosi

Suradnja u Crkvi je temeljna dimenzija prema kojoj se kroz povijest može mjeriti uspješnost njezina djelovanja. Zajedništvo i suradnja u pastoralu imaju svoj izvor u Kristovu poslanju apostola (Mk 6,7-9). Potrebu za suradnjom i prepoznavanjem službi i karizmi u zajednici susrećemo u pastoralnom djelovanju prve Crkve

⁷ Razrađeni prikaz ovog poimanja župe donosi dokument HBK, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, nav. dj., str. 13-34. Vidi također: N. DE MARTINI, nav. dj., str. 176-192.

⁸ J. RATZINGER, *Sol zemlje*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997, str. 220. i 264.

⁹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, NKU HBK – HILP, Zagreb – Zadar, 2000, str. 18.

¹⁰ LG 32.

(Dj 6,1-7). Koncilski dokumenti, posebno dogmatska konstitucija *Lumen gentium*, i pokoncilsko promišljanje pridonijeli su nekim naglascima u razumijevanju Crkve i suradničkih odnosa u Crkvi.

Kao potku za suradničke odnose u Crkvi Sabor je istaknuo sljedeće: »Neka pastiri Crkve, slijedeći Gospodinov primjer, služe jedan drugomu i drugim vjernicima, a ovi neka živo surađuju s pastirima i učiteljima. Sveti pastiri sa svoje strane neka priznaju i podupiru dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi; neka im s povjerenjem predaju dužnosti u službi Crkve i neka im ostavljaju slobodu i polje rada. Neka pažljivo i s očinskom ljubavlju gledaju pothvate, prijedloge i želje iznesene od laika. Na taj način kod laika jača osjećaj vlastite odgovornosti« (LG 32).

Ovakvo poimanje Crkve omogućuje osnivanje novih pastoralnih službi. One su šansa da Crkva postane još izražajnije, očitije zajedništvo vjernika. Važno je istaknuti da aktivno sudjelovanje vjernika laika u životu Crkve nije nadomjestak za službe koje pripadaju prezbiteru, jer svaki oblik služenja ima svoju nezamjenjivu vrijednost. Isto tako, bez obzira na službu, svima nam je dano isto dostojanstvo. Posebna karizma prezbitera u crkvenoj zajednici je karizma izgrađivanja crkvenog zajedništva, poticanje, promicanje i usklađivanje različitih karizmi i službi vjernika laika te produbljivanje njihove svijesti o vlastitoj odgovornosti za ostvarenje poslanja Crkve. Iznad svega, svećenikova služba je trajna, ona se ne mijenja bez obzira na sve promjene u životu Crkve i svijeta, svećenik je znak Krista u vremenu i sredini u kojoj živi.

2. REDOVNICE U ŽUPNOM PASTORALU

Ako se vratimo u povijest Crkve, uočiti ćemo da u njoj od početka postoji posvećeni život. »Tijekom stoljeća nikada nije nedostajalo muževa i žena koji su, posluš-

ni pozivu Oca i poticaju Duha, izabrali taj put posebnog nasljedovanja Krista da bi se posvetili Njemu 'nepodijeljena' srca (usp. *1 Kor 7,34*). [...] Mnogovrsnim karizma duhovnog i apostolskog života koje im je podjeljivao Duh Sveti, pridonijeli [su] objavljivanju tajne i poslanja Crkve te, prema tome, sudjelovali i u obnovi društva.«¹¹ Crkva se nikada ne može odreći posvećena života jer je on izraz same njezine naravi. On predstavlja poseban put ostvarenja svetosti na koji su pozvani svi kršćani (Ef 1,10). Taj se put sastoji u življenju evanđeoskih savjeta: djevičanstva, siromaštva i poslušnosti, koji su duboko ukorijenjeni u riječima i životu Gospodina Isusa. Bit redovničkog života sačinjavaju tri temeljne dimenzije: posvećenje, zajedništvo i poslanje. Važno je uočiti međusobnu isprepletenost između posvećenja i poslanja. Svoju najnoviju apostolsku pobudnicu o redovništvu Sveti Otac Ivan Pavao II naslovio je: *Vita consecrata, O posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu*. U tom je naslovu sažeto izrečena definicija redovništva. Redovništvo je posvećenje u službi poslanja Crkve, a to je navještaj Krista osobnim svjedočanstvom. To znači, svaka redovnička zajednica ima svrhu ne samo posvećenje prema unutra – posvećenje osoba, nego i prema van, navijestiti i zasjeđati novi oblik života po evanđelju, u kontekstu vremena, kulture, društva, svijeta. Redovništvo mora danas izići ususret ljudskim gorućim potrebama. »Redovništvo će u budućnost tek onda imati šansu ako redovnici, muževi i žene budu nazočni kod ljudi koji pate u svijetu sa svim njegovim problemima...«¹²

¹¹ *Vita consecrata*, Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996, br. 1.

¹² *O budućnosti redovništva. Razgovor s Edwardom Schillebeeckxom*, u: »Crkva u svijetu« 29(1994)3, 263-272, ovdje str. 269, 270. i 271.

2.1. *Karizma i poslanje posvećenog života*

Posvećeni život ima posebnu karizmu, a to je objaviti svijetu Božju ljubav. Tijekom povijesti imamo bezbrojne primjere i svjedoke, redovnike i redovnice, koji su neumorno i neustrašivo svjedočili Božju ljubav. U našem svijetu, u kojem su često zameteni Božji tragovi, postaje hitno potrebno snažno svjedočanstvo posvećenih osoba da *Bog ima prvenstvo*, kao i svjedočanstvo o *postojanju budućih dobara*.¹³

U samom pozivu na posvećeni život uključeno je poslanje ljubiti ljude Kristovim srcem, uključiti se u novu evangelizaciju, osobito ljubiti siromašne i promicati pravdu, skrbiti za bolesne, stare, napuštene, umiruće, rubne, odbačene, za ovisnike i sve ljude u potrebi. Posvećeni je život u službi Boga i čovjeka, on sjedinjuje akciju i kontemplaciju, molitvu i apostolsko zauzimanje za dobro čovjeka.¹⁴

2.2. *Posvećeni život – dar Crkvi*

U svjetlu Drugoga vatikanskog sabora spoznalo se da posvećeni život nije izolirana i rubna stvarnost, nego da je redovnički život duboko ukorijenjen u život Crkve, ne samo zato što postoje različiti redovi, nego zato što redovnički život izražava samu bit Crkve. Nastanak pojedinih redova i družbi označavao je u životu Crkve svijetle trenutke njezine povijesti i znakove vitalnosti. To vrijedi i za opću Crkvu i za našu mjesnu, nacionalnu. Mnogi su se redovi kroz povijest stopili s našim narodom, podizali ga vjerski, duhovno i kulturno.

Svjesna važnosti posvećena života i toga koliko je on ugrožen u današnjem vremenu, Crkva mu posvećuje osobitu pažnju. Danas kada su toliko, kao nikada prije, naglašene materijalne vrijednosti – sve imati, sve moći, sve osjetiti i isprobati, nužno je da postoje redovničke zajednice intenzivne duhovnosti s jasnim karizmatičkim

identitetom, sposobne nadahnjivati osobe našega vremena, koje su i te kako žedne apsolutnih vrijednosti, i biti mjesto svjedočanstva zajedništva u Crkvi.

Kad promišljamo o apostolatu redovnica u župnom pastoralu, da bismo odredili njihovo pravo mjesto i značenje njihove prisutnosti u Crkvi, onda je dobro istaknuti kako Crkva odaje priznanje posvećenim ženama i podupire ih, kako bi one, živeći u punini svoje poslanje, bile na pomoć današnjoj ženi za ispunjenje njene specifične uloge.¹⁵

2.3. *Redovnice i njihovo djelovanje u župnom pastoralu u Crkvi u Hrvata*

Gotovo je teško i zamisliti kako bi izgledala naša povijest da nije bilo redovnika i redovnica, jer nema životnog područja u Crkvi na kojem nisu prepoznatljivi njihovi tragovi. Dapače, neke zajednice sestara ušle su u povijest pojedinih gradova, regija i biskupija. Danas u Crkvi u Hrvata, u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, postoji više od 30 ženskih redovničkih ustanova. Pastoralni rad sestara ima svoj neprekinuti kontinuitet, pa i u najtežim vremenima. Ipak se jači zamah osjetio neposredno prije, a posebno poslije Drugoga vatikanskog koncila. Crkva vođena Duhom Svetim spoznala je vrijednost različitih karizmi i ulogu redovnica u pastoralnom poslanju Crkve. Da bi im se omogućilo osposobljavanje za rad u katehizaciji i organiziranju liturgijskog života u Crkvi, u tom se razdoblju osnivaju tri važna instituta: Institut za crkvenu glazbu, Katehetski institut, a pri Filozofsko-teološkom fakultetu DI otvara se Filozofsko-teološki institut za kršćanski nazor. Polaznici ovih instituta isključivo su bile redovnice. Na temelju istraživanja mo-

¹³ Usp. VC, br. 85.

¹⁴ Usp. VC, br. 73-74.

¹⁵ Usp. VC, br. 58.

že se vidjeti kolika je bila zainteresiranost redovnica za stjecanje potrebne stručnosti za pastoralni rad na župi.¹⁶

2.4. *Redovnice u pastoralu suvremene župe*

Iz povijesti ženskih redovničkih zajednica zna se da su u svome početku sudjelovale u dijakonalnom dijelu pastora, u brizi za ugrožene i siromašne kategorije ljudi. Taj njihov rad je po svojoj naravi nadilazio župne okvire. Tako su redovnice bile sa svojim karizmama u općem crkvenom djelovanju socijalnog usmjerenja. Bilo je to zato što je žena bila isključena iz službe vjeronaučiteljice, propovijedanja i svake službe u liturgiji. U to vrijeme nije bilo ustanovljene crkvene službe koja bi u pastoralu mogla pripasti ženi, pa tako ni redovnici. Redovnice zato nisu izravno sudjelovale u župnom pastoralu.

Osvrnemo li se na povijesni kontekst djelovanja redovnica u pastoralu, uočavamo da je situacija poslije Drugoga svjetskog rata prinudila redovničke zajednice na vrlo suženo djelovanje koje je bilo ograničeno na crkve, vjeronaučne dvorane i vrtiće. Nakon demokratskih promjena Crkva se je našla pred novim izazovima, da ponovo iziđe izvan »sakristije« i da odgovori na potrebe vremena u duhovnoj obnovi našeg društva. Tako se i pred redovnicama otvorilo široko polje djelovanja na području odgoja i obrazovanja, zdravstva i različitih oblika karitativno-socijalnog rada. No čini se da redovnice u župnom pastoralu nekoliko posljednjih godina u nas osjećaju nesigurnost i ne vide jasno svoju ulogu. Naglašeno isticanje uloge laika u Crkvi kao da baca sjenu na prisutnost redovnica u pastoralu, kao da se još nije proučilo i vrednovalo iskustvo njihova pastoralnog rada na župama u poratnim godinama. Dakako, same bi redovnice u našim prilikama

morale uvidjeti svoje mjesto i boriti se za svoj ravnopravniji status u pastoralnom djelovanju. No, koliko god treba nastojati da laici budu u pastoralnim službama, redovnice će uvijek, baš radi svoga Bogu posvećena života, biti uspješnije, naročito u onim službama koje su u užem smislu pastoralne. Toga bi morale biti svjesne i one, a iznad svega odgovorni u Crkvi.

Redovnice, osim u katehezi i liturgiji, mogu u župi razvijati dosta zanemareni oblik dijakonije u pastoralu. Tako mogu biti u izravnoj službi braći: siromasima, bolesnima, napuštenoj djeci, posjetom i duhovnom pomoći ožalošćenima, obiteljima i mladima. Dakle, onima ugroženima, i to ne samo u vidu materijalne nego i duhovne pomoći. Čini se da je prvotni poziv upućen redovnicama našega vremena – da svoju povezanost s Bogom priopćavaju kroz milosrdnu i djelatnu ljubav prema braći u potrebi. To bi redovničke ustanove trebale prepoznati i uvidjeti kao ostvarenje svoje karizme u današnjem svijetu.¹⁷

3. SURADNIČKI ODNOSI ZAREĐENIH SLUŽBENIKA I REDOVNICA U ŽUPNOM PASTORALU

Čitajući zadani naslov, zastajem kod riječi: *odnos*. Riječ je bremenita i budi više značne asocijacije. Kad je u pitanju bit odnosa, iskustvo nas uči da je ona u tome da se udaljimo od sebe i dođemo k drugomu, nekome tko je nasuprot nas. Odnos nastaje kad dajemo nešto od sebe, kad izade-

¹⁶ O stručnom osposobljavanju redovnica za pastoralni rad vidi: V. MANDARIĆ, *Redovnice u pastoralnom poslanju Crkve u Hrvata (od Drugoga svjetskog rata do demokratskih promjena)*, u: »Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije« 125(1997)10, 591-598, ovdje str. 594-595.

¹⁷ Usp. B. ZVONIMIR ŠAGI, *Redovnice u župnom pastoralu*, nav. čl.

mo iz sebe drugima. U tom izlaženju i nadiženju sebe samoga na djelu je Duh, vez jedinstva i ljubavi. Samo je on kadar povezivati ljude i stvarati prave odnose među ljudima. U tu zbilju uveo nas je sam Gospodin Isus govoreći o djelovanju Duha Svetoga kojega će poslati svojim učenicima. »No kad dođe on – Duh Istine – upućivat će vas u svu istinu; jer neće govoriti sam od sebe, nego će govoriti što čuje i navješćivat će vam ono što dolazi. On će me proslavljati jer će od mojega uzimati i navješćivati vama« (Iv 16, 13-15). Upravo i jest bit odnosa u tome da se ne bojimo dati nešto od svoga, dati drugima sebe. I u tome nam je Isus uzor: »Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13). Evandeoska logika života ima jedinstvenu zakonitost: samo kroz smrt ulazimo u život. Samo onaj tko zna umrijeti sebi, može stvarati život oko sebe. Tko zna ljubiti znat će položiti svoj život za prijatelje, za bližnje s kojima živi. U tome je i bit suradničkih odnosa. Iskustvo nas uči: suradnja će biti uspješna samo ondje gdje ljudi znaju izaći iz kruga svoga sebeljublja, svojih osobnih interesa, prohtjeva, planova i želja, samo ondje gdje se ljudi znaju prepoznavati, uvažavati i nadopunjavati u zajedničkom radu i poslanju, samo ondje nastaju pravi i trajni odnosi.

Ovo kratko razmišljanje o *odnosu* je temelj svake suradnje. To je moje vlastito iskustvo na kojem sam kao redovnica kroz petnaest godina djelovanja u župnom pastoralu gradila svoje suradničke odnose sa zaređenim službenicima u župnom pastoralu: župnicima, župnim vikarima i đakonima. Od tih petnaest godina sam sedam godina djelovala u Đakovu, u župi Svih Svetih. Budući da je to veća župa, u početku smo u katehizaciji radile tri sestre, a nakon demokratskih promjena, kad su se uključili vjeroučitelji laici, ostale smo na

župi dvije. U tom razdoblju imala sam priliku iskusiti suradnju sa šest sestara. Sve to vrijeme župnik je bio isti, ali su se mijenjali župni vikari, tako da sam surađivala s tri kapelana i jednim đakonom. Budući da mi je to bilo prvo mjesto djelovanja na župi, ostalo mi je najdublje u sjećanju. Suradnja sa župnikom i župnim vikarima bila je izvrsna. Imali smo sreću što smo imali župnika po načelima suvremenog pastora. Poštivao je i podupirao inicijative, koordinirao i stvarao ozračje zajedništva među suradnicima, svjedočio ljubav prema Crkvi, uvažavao kritiku, imao vremena za svoje suradnike. Sve je to doprinosilo ugodnom i zdravom ozračju među suradnicima. Dobro smo se razumjeli i nadopunjavali. Uvijek i u svemu znali smo se dogovoriti i nesebično smo se pomagali.

Sljedeća župa bila mi je u Županji, župa sv. Nikole Tavelića. Tu sam tri teške ratne godine surađivala samo sa župnikom. Na tu sam župu došla s predrasudama o župniku kao osobi koja ne prihvaća nikakvu kreativnost u liturgiji. Međutim, imala sam najbolja iskustva, znali smo se o svemu dobro dogovoriti i prihvaćao je svaki prijedlog.

Treća i posljednja župa na kojoj sam dosad djelovala je župa sv. Nikole Putnika u Sikirevcima. Tamo sam pet godina surađivala sa župnikom i dva đakona. Okolnosti su bile takve da sam ondje mogla najviše kreativno djelovati. Župnik se nije puno zanimalo za ono što se radi, ali je prihvaćao dogovor i prijedloge oko pripreme za liturgijska i sakramentalna slavlja. I iz tog vremena, kao iz cjelokupnog svog djelovanja u župnom pastoralu, imam najljepša iskustva u pogledu suradnje sa svećenicima. Nikad i ni u čemu nisam osjetila podcjenjivanje, nepovjerenje ili nešto slično. Dapače, osjećala sam da me uvažavaju, da cijene moj rad i imaju povjerenja u ono što

radim, premda nisam dobivala pohvale i priznanja. Osobno me to nije smetalo niti sam to očekivala. Sjećam se kako mi je jedna učiteljica jednom nakon slavlja prve pričeći rekla kako se čudi župniku koji nije zahvalio za sve što su na tom slavlju mogli doživjeti. Zahvala i oprostjenje su bitni kad se grade zajednički odnosi.

Od početka do kraja moj je stav bio isti: svoje sposobnosti i talente dati bez pridržaja zajedničkom dobru, biti otvorena s idejama i prijedlozima, ali se isto tako, ako je potrebno, biti spremna povući. Vrlo brzo sam shvatila koliko je potrebno graditi mostove među ljudima, čuvati diskreciju, biti iskren i pošten, ništa ne činiti na župi bez dogovora sa župnikom ili bez njegova znanja. Za dobru suradnju je i te kako važno ne prebacivati jedni drugima zašto se ovo ili ono nije napravilo, nego ustanoviti koliko tko može više doprinijeti zajedničkom dobru.

Na osnovi svega što je rečenog moglo bi se zaključiti da sam previše idealno prikazala svoj suradnički odnos sa svećenicima. Vjerojatno je bilo trenutnih teškoća kojih se jednostavno ne sjećam, jer nikad nisam tražila sebe i svoje dobro, već uvijek i u svemu zajedničko dobro. Tako ni ono čime sam možda bila povrijeđena nisam uzimala k srcu jer sam bila svjesna da u odnosu treba poštivati tuđe mišljenje i stavove.

No unatoč momemu, moglo bi se reći, sretnom i pozitivnom iskustvu u pogledu suradnje među svećenicima, nažalost ima poteškoća u suradnji svećenika i redovnica. Navest ću samo neke: neprihvatanje osobe kao takve, opterećenost predrasudama o osobi s kojom surađuju, osjećaj konkurencije i bojazan svećenika ili sestara da će se netko dokazati boljim ili pametnijim pred drugima, nepoštovanje osobnosti, darova i službe, manjak povjerenja i iskrenosti, nedovoljno vrednovanje doprinosa

sestara, manjak zahvalnosti i nagrade za uloženi trud, miješanje u kompetencije svećenika.

Istina, teškoće postoje. Međutim, svi smo pozvani graditi istinske suradničke odnose, jer samo tako možemo istinski ostvarivati pastoralne ciljeve i biti svjedoci ljudima kojima smo poslani. Na kraju bih istaknula da je najveća umješnost u svakoj suradnji znati prihvatiti osobu kakva jest, razumjeti je, staviti se na raspolaganje i vrednovati doprinos drugih.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Sav ljudski i vjernički život satkan je od niti međusobnih odnosa koje nas povezuju i stvaraju potku za životno djelovanje. U svjetlu pokoncilskih promišljanja jasno je da individualizmu i samodostatnosti pojedinaca nema mjesta u Crkvi. Ekleziologija zajedništva središnja je i temeljna misao u saborskim dokumentima. Zajednički rad i suradnja bitni su čimbenici za ispunjenje poziva i poslanja Crkve. Ona treba znati vrednovati nove oblike darova i sposobnosti vlastitih članova. Upravo to zajedništvo i vrednovanje karizmi omogućuju i potiču unutarcrkveni dijalog i promišljanje o tome što se treba mijenjati, odnosno što nije uspjelo zaživjeti prema zamislima Drugoga vatikanskog sabora.

Novo poimanje župe kao zajednice zajednica, u kojoj svi vjernici imaju jednako dostojanstvo i u zajedništvu su s pastirima pozvani preuzeti svoje odgovornosti, sukladno s darovima koje su primili i potrebama same zajednice, zahtijeva novo pastoralno djelovanje. Može se ustvrditi da su ti oblici pastoralnog rada donekle zaživjeli u našim župnim zajednicama i traže veliku umješnost u timskom radu i suradnju među pastoralnim djelatnicima. Bez zajedničarskog rada u Crkvi nema pravog

crkvenog reda. Zajedničarski rad traži suradnju, uvažavanje, prihvaćanje i pomoć. Osnovno načelo svakoga kršćanskog suživota i suradnje izrekao je sveti Pavao u svom *Hvalospjevu ljubavi* (usp. 1 Kor 13, 1-8):

*Kad bih sve jezike ljudske govorio
i andeoske,
a ljubavi ne bih imao,
bio bih mjed što ječi
ili cimbal što zveči.
Kad bih imao dar prorokovanja
i znao sva otajstva
i sve spoznanje;
i kad bih imao svu vjeru
da bih i gore premještao,
a ljubavi ne bih imao – ništa sam!*

*I kad bih razdao sav svoj imutak
i kad bih predao tijelo svoje da se sažeže,
a ljubavi ne bih imao –
ništa mi ne bi koristilo.
Ljubav je velikodušna,
dobrostiva je ljubav,
ne zavidi,
ljubav se ne hvasta,
ne nadima se;
nije nepristojna,
ne traži svoje,
nije razdražljiva,
ne pamti zlo;
ne raduje se nepravdi,
a raduje se istini;
sve pokriva, sve vjeruje,
svemu se nada, sve podnosi.
Ljubav nikad ne prestaje.*